

Tóth Judit***A skót történelemérettségí*****Bevezetés**

A 2000-es évek elején Európában több mint 20 ország tért át a standardizált vizsgarendszerekre, beleértve Skóciát is.² Ezzel egy időben került sor több országos vagy országokon átívelő, a 21. századi képességek fejlesztését célzó modell elkészítésére is. Ilyen például az Európai Unió által az élethosszig tartó tanulás (*lifelong learning, LLL*) kulcskompetenciáinak meghatározása, az Egyesült Államokban a P21 keretrendszer bevezetése. 2010-ben elindult az ATC (*Assessment and Teaching of 21st Century Skills*) program is, de az UNESCO is közzétette 2015-ben a „21. századi alapképességek”-re vonatkozó modelljét.³ Az Európai Unió kulcskompetenciákról, míg az OECD Learning Compass 2030 transzverzális kompetenciák fejlesztéséről ír.⁴ Hangsúlyossá vált a tanulók gondolkodásának fejlesztése, az iskolai tudás adaptálhatóságának mint szempontnak megjelenése, magával hozva a komplexebb gondolkodási műveletek elsajátításának képességét.⁵

Jelen írás célja, hogy röviden kontextusba helyezve bemutassa a skót National 5 történelem kurzusának vizsgafeladatait. A bemutatásban nemcsak példafeladatokat, hanem példamegoldásokat is közlünk, segítve a vizsga jellegének megértését, a 21. századi készség- és képességmérés skót változatának megismerését.

Ezen írás értékét növeli, hogy a skót történelem vizsgáról magyar ismertetés még nem készült. A skót oktatási rendszerről, vizsgarendszerről korábban Kákonyi Lucia,⁶ valamint Gönczöl Enikő⁷ készítettek tanulmányokat. Amennyiben az angol nyelvű kifejezések, megnevezések magyar megfelelői nem lelhetők fel ezekben a munkákban vagy a magyar szakirodalomban, úgy azok a szerző saját fordításai.

A National 5 vizsga a skót oktatási rendszerben

Skócia oktatásügye nemzetközileg jelentős szerepet tölt be a 21. századi készségek fejlesztésében.⁸ A fejlesztendő képességek kiszélesítésének, átforgalmazásának egyik eredménye a Tanterv a kiválóságért (*Curriculum for Excellence*)⁹ alaptanterv bevezetése lett.¹⁰ Ezen alaptanterv magában foglalja mindazokat a célokat és pedagógiai értékeket, melyekre a 3–18 év közötti diákok nevelés-oktatásában hangsúlyt kell fektetni. Az iskolák ez alapján saját tantervet is készítenek (helyi tanterv), az intézmény kontextusába helyezve konkrétabbá téve a fejlesztést.¹¹ A skót oktatási rendszer kurzusalapú, ami azt jelenti, hogy a diákok nem tantárgyakat, hanem krediteknek megfelelő kurzusokat teljesítenek,¹² így a történelem tantárgyat is kurzusok mentén tanulják.

Tóth Judit: A skót történelemérettségi

A mai Nemzeti képesítések (*National Qualifications*)¹³ címen megszerzett képesítés elődje 1888-ben jött létre, *Scottish Leaving Certificate* néven (magyarul: *Skót Érettségi Bizonyítvány*), melyet 1999 óta egy közfeladatokat ellátó civil szerv, a Skót Képesítések Hatósága¹⁴ (*Scottish Qualifications Authority, a továbbiakban: SQA*) koordinál. A testület a kormány megbízásából végez munkát, mely nem tartozik közvetlen elszámolási kötelezettséggel a parlamentnek. Miniszterek által meghatározott keretek között működik, de saját személyzetet alkalmaz, akik nem köztisztviselők.¹⁵

A skót oktatási rendszerben változatos módon tehetnek vizsgát a diákok, beleértve a portfóliót, a projektfeladatot vagy az esettanulmányt.¹⁶ Az oktatási rendszerben *National 3, 4, 5, emelt (Higher)* és haladó emelt (*Advanced Higher*)¹⁷ szintű vizsgákat találunk, ebből a National 3 kivételével mindegyik külső értékelésű és a felső középiskola három évében tehetik le a tanulók.¹⁸ Az értékeléseket a tanév alatt folyamatosan a SQA irányításával végzik a tanárok. A National 5 kurzus a középszintű értékelés második felében történik, amikor a diákok a tanév során különböző feladatokkal, valamint a vizsgakurzussal szereznek képesítést. Azok a hallgatók, akik szeretnének egyetemi tanulmányokat folytatni, emelt és haladó emelt vizsgakurzusokat is teljesítenek.¹⁹ A skót oktatási rendszer emellett kreditalapú, a Skót Kredit- és Képesítési Keretrendszer (*Scottish Credit and Qualifications Framework, SCQF*)²⁰ alapján a megszerzhető képesítéseket kreditekké alakítják, melyek segítik a különböző képzettségek nehézség szerinti összehasonlíthatóságát. Míg a kreditek a képesítés megszerzéséhez szükséges szintet jelölik, addig a szintek a képesítés megszerzésének komplexitását mutatják. A National 5 vizsga a tizenkét SCQF szintből az ötödiken helyezkedik el, a Nemzeti Képesítések kreditrendszerében a 6–32 közötti kreditpontból 24 kreditpontot ér.²¹

Skóciában a brit típusú vizsgarendszer van érvényben, melyben a vizsgáknak magas a presztízse, nagy hagyományai vannak, ugyanakkor a belső értékelés szerepe nem jelentős. A skót vizsgáztatási rendszer sajátosságait a középiskola sajátos szerkezete adja. A tankötelezettség 16 éves korig (az oktatási ISCED 3 első két évének szintjéig) tart, jellemzően ekkor veszik fel a diákok a National 5 kurzusokat (a hat évfolyamos gimnázium, az alsó gimnázium, a *lower secondary education* zárásaként),²² melyet az ugyanezen a szinten fémjelzett vizsgák zárnak (*1. táblázat*). Ezzel zárul le az általános oktatás (*broad general education*),²³ a gimnázium második három éve fakultációkból áll. A felsőoktatás 17 éves kortól kezdődik, napjainkban azonban a diákok közel 90%-a emelt vagy haladó emelt szintű vizsgát is tesz, hogy a továbbtanulási esélyeiket, választási lehetőségeiket növeljék.²⁴

A vizsgákat oktatóközpontok (*learning centres*) értékelik standardizált értékelési paraméterek segítségével.²⁵ A ponthatárokat évente, vizsgaidőszakonként újratárgyalják, hogy azok a lehető legigazságosabb eredményt tükrözzék. Ehhez a SQA munkatársai tantárgyspecialistákkal karöltve tárgyalják meg az értékelés szintjeit, megbizonyosodva arról, hogy a képesítések által elért eredményeknek megfelelően bemértek, standardok. A standardokat „kalibráló” bizottság éves értekezletére mindig a májusi vizsgaidőszak után kerül sor egy négyhetes periódusban, június és július között. Az üléseken megállapítják a tantárgyakhoz kapcsolódó ponthatárokat, ügyelve arra, hogy az osztályzatok tükrözzék a tesztkészítők által elképzelt, a tesztben meghatározott célokat. Mindezek megállapításánál három ponthatárt (C, A és felső A osztályzatok)²⁶ állítanak be, a B és D osztályzatok²⁷ automatikusan kerülnek megállapításra. Először a felső A (*upper A*) osztályzatot szerzők arányát határozzák meg, majd becslésekre, utólagos korrigálásra kerül sor, illetve azon tanulók számának megállapítására, akiknek ily módon az osztályzatát korrigálták. Az ülésről

Tóth Judit: A skót történelemérettségi

készül egy központi moderációs jelentés (*central moderation report*), melyben az ülés végén megerősítik a jóváhagyott határértékek arányait.²⁸

1. táblázat: A középiskola szintjei Skóciában

Iskola-szint	Életkor	Tantervi szint és képesítés	Képesítés	Iskolaszint teljesítésének jellege	Tantárgyak átlagos száma
ISCED 2	11-14 / 15	általános oktatás (<i>Broad General Education</i>)		kötelező	12-15
ISCED 3	14-15 / 15-16	felső középiskola (<i>upper-secondary education/senior phase</i>)	National 4 (belső értékelésű)		
			National 5 (vizsga/kurzus-munka)		
	15-16 / 16-17		Emelt (Higher)	opcionális	5
	16-17 / 17-18		Haladó Emelt (Advanced Higher)		2-3

Források: STOBART (2021); OECD (2021); KÁKONYI (2015); GÖNCZÖL (2019) alapján saját szerkesztés

A National 5 vizsga történelem tantárgyból

A National 5 vizsgakurzust a skót diákok 15–16 éves korukban kötelezően teljesítik, ahol a történelem választható tantárgy.²⁹ Ezen kurzus célja a múlt és jelen megértése, a felelős állampolgárrá válás, attitűdformálás, valamint a forráselemzés képességének elsajátítása.³⁰ A diszciplináris tudás és a történelmi folyamatok megértése segíti a felelős állampolgárrá válást, a kritikai gondolkodás kialakulását, az empátia fejlesztését és nyitottságot is.³¹ A kurzus a képességfejlesztés köré épül, a Skót Képesítések Hatósága (SQA) a *Skills for Learning, Skills for Life and Skills for Work* keresztantervi dokumentumban³² három főbb képességterület (olvasási készség; foglalkoztathatóság, vállalkozói készség, állampolgárság; gondolkodási készségek) fejlesztését nevezi meg a történelem tantárgyra vonatkozóan.³³

A Nemzeti Képesítések (*National Qualifications*) rendszerében nem jellemző a szóbeli vizsgarész alkalmazása,³⁴ így a National 5 történelem tantárgy is két írásbeli részből áll (2. táblázat): egy kutatómunkát megelőző tudományos esszéírásból (*assignment*), valamint egy rövid esszéfeladatokat tartalmazó feladatlapból (*question paper*). A kurzus teljesítésére 160 óra került meghatározásra.³⁵

2. táblázat: A National 5 vizsga felépítése történelem tantárgyból

	Tudományos esszéírás (assignment)	Feladatlap (question paper)
Időtartam	kutatómunka (8 óra), esszéírás (1 óra)	3 modul összesen 2 óra 20 perc
Feladat	választott történelmi téma/probléma kidolgozása kutatómunkát követően (<i>Resource Sheet</i>)	feladatlap kitöltése (skót, brit, világtörténelem): 1-1-1 témakör, összesen 14 feladat (7 leíró, 7 forráselemző feladat)
Vizsgarész időpontja	tavaszi (március körül)	vizsgaidőszakban (május)
Pont	20 pont	80 pont

Források: KERR, John A. – TEALE, Jerry (2018): How to Pass: National 5 History. Second Edition. Hodder Gibson, Glasgow; MCLENNAN, Neil–BAXBY, Andrew–DUNLOP, Denise– SHERRINGTON, Thom (2020): National 5 History: For SQA 2019 and beyond: Revision and Practice. Leckie and Leckie és Scottish Qualifications Authority (2021b) alapján saját szerkesztés.

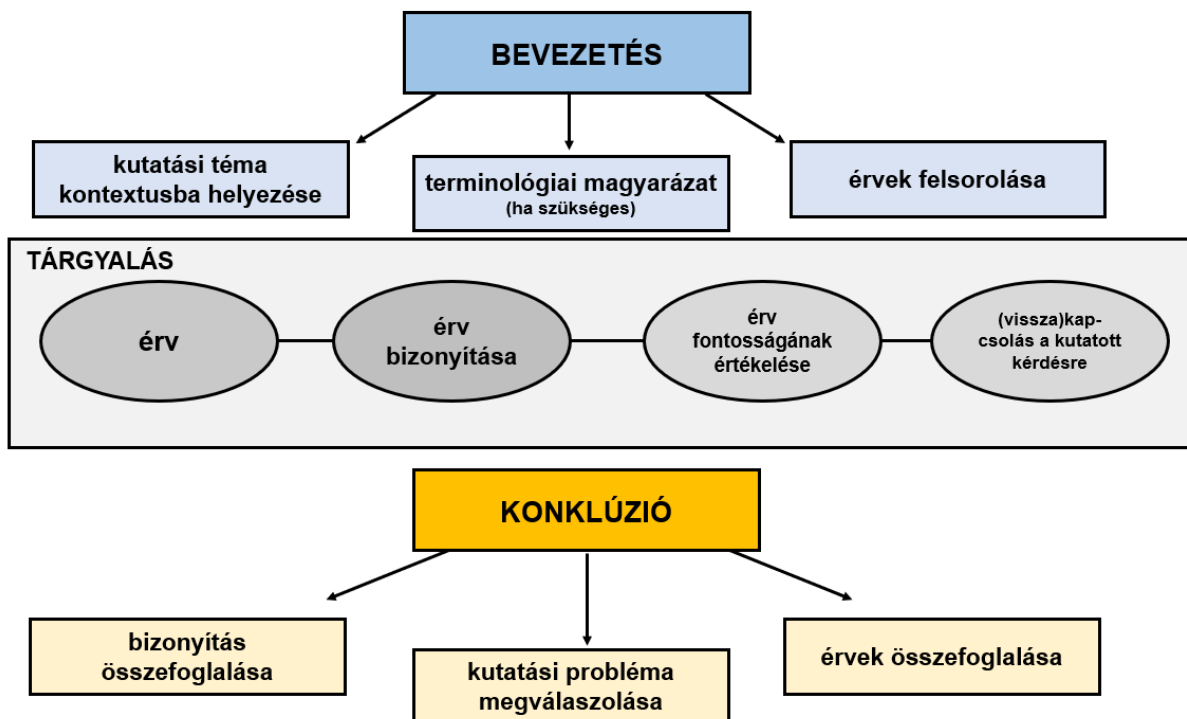
A tudományos esszé megírása képezi a vizsga első felét, melyet a diákok a tavaszi félévben (jellemzően március közepéig) teljesítenek, még a májusi vizsgaidőszak előtt.³⁶ A tudományos esszé „*problémamegoldó feladat jól érthető iránymutatással, struktúrával és terjedelemmel*”.³⁷ E vizsgarész két részből áll: egy nyolcórás kutatási fázisból, ekkor a diákok anyagot gyűjtenek az adott témával kapcsolatban. A kutatási probléma szempontjából felhasználható és releváns információkat 200 szó terjedelemben egy A/4-es méretű forráslapra (*Resource Sheet*) rögzítik, melyet az esszé megírásánál használnak. Ezen a lapon³⁸ kapnak helyet a források, idézetek, az esszé tervezett struktúrája, a tartalmát viszont nem értékeli, így funkciója egy piszkozati laphoz hasonlítható, melyet a diákok a vizsgáig megtarthatják. Ha akarják, sokszorosíthatják, a legfontosabb funkciója, hogy a vizsgán szabadon használhatják, ugyanakkor nem másolhatják át betűről betűre a lap tartalmát. A maximum pontszám eléréséhez a diákoknak legalább két különböző forrásra kell hivatkozniuk.³⁹ A kutatási témát a diákok általában előre kiválasztják, a tanárral megvitatják. Olyan témát is választhatnak, amely akár vizsgakérdésként is megjelenhet.⁴⁰ Fontos, hogy az esszé témája ne leíró jellegű legyen, hanem ok-okozati összefüggésekre támaszkodó, valós történelmi problémára/kérdésre⁴¹ irányuljon, így megfeleltethető – az egyébként a feladatlapban is szereplő és jelen tanulmányban bemutatandó – „Milyen mértékben...?” (To what extent...?) feladattípusnak. E kérdés lehetővé teszi magyarázat, értékelés megfogalmazását. Maximum pontszámért olyan problémát kell választani, melynek legalább egy jól elemezhető tényezője/faktora van.⁴² Terjedelemi korlátok miatt itt nem közlünk példamegoldást,⁴³ de egy lehetséges esszékérdést igen: „*Mennyiben játszott jelentős szerepet a nők munkába állása abban, hogy 1918-ban szavazati jogot kaptak [Nagy-Britanniában és Írországbán]?*”⁴⁴

A kutatómunka alapulhat kollaboratív együttműködésen (csoportmunkán) is,⁴⁵ amennyiben az önálló, független munka minden egyes csoporttag esetében megvalósul.⁴⁶ A vizsgarész

második szakaszában (szövegalkotás) egy óra alatt kell – a kutatási periódussal ellentétben – komoly felügyelet alatt, kommunikáció nélkül a választott történelmi problémára/kérdésre vonatkozóan felkutatott adatokat szintetizálni.⁴⁷

A vizsgarész 20 pontos, a SQA pontozza az esszé szerkezetét (1. ábra), az esszéhez felhasznált forrásokat, azok elemzésének módját, az esszé megszerkesztettségét, a kérdés több szempontú elemzését/több tényező bemutatását.⁴⁸ Elvárásként fogalmazódik meg továbbá a többféle forrás felhasználása, azok ütköztetése, a kérdés megvitatása is. Végeredményben tehát a diákok nemcsak információt gyűjtenek, de azokból következtéseket is megfogalmaznak a rendelkezésükre álló információk értelmezésével.⁴⁹ A National 5 történelem vizsgán nincs büntetésből adódó pontlevonás, hacsak a vizsgázó nem a feladatok „protokolljának” megfelelően oldotta azt meg, vagy a forráslapot nem adja be.⁵⁰

1. ábra: A tudományos esszé javasolt felépítése

Forrás: McLennan –BAXBY–DUNLOP– SHERRINGTON (2020) alapján saját szerkesztés.

Az írásbeli vizsga második fele, a májusi vizsgaidőszakban megírandó feladatlap három részből áll.⁵¹ Első része skót modul (*Scottish Contexts*), a második modul brit történelem (*British Contexts*), míg a harmadik modul világtörténelem (*European and World Contexts*) néven öt-öt, illetve tíz történelmi témakört tartalmaz (3. táblázat),⁵² amiből látható, hogy a történelmi korok közül a jelenkor a leghangsúlyosabb (a témák fele), míg ókori témakört egyáltalán nem találunk. Tananyagát tekintve tehát a feladatlap három modulból (skót, brit és világtörténelem) és 20 témakörből tevődik össze. Összesen 14 feladatot kell teljesíteni, melynek eloszlása: öt skót, öt brit, valamint négy világtörténelmi feladat. A feladatlap moduljainak tipológiájánál azt láthatjuk, hogy a skót rész a leginkább leíró jellegű és a brit modul inkább forrásközpontú. Előbbit az is alátámasztja, hogy a javítási-értékelési útmutató alapján a skót témakör feladatainál pontosabb, konkrétabb ismeretközlés az elvárt. Minden

Tóth Judit: A skót történelemérettségi

egyres témakör további négy altémára bontható, és ezen négy altémához kapcsolódnak a vizsgalap feladatai. Ha például „Hitler és a náci Németország, 1919-1939” témakörét vizsgáljuk, akkor a National 5 kurzusleírása⁵³ alapján négy további témára (*key issue*) (weimari Németország, náci hatalomra jutása, náci Németország, a nemzetiszocialista társadalom-gazdaságpolitika) bonthatjuk. A vizsgán minden témakör minden altémájához kronologikus elrendezésben találunk feladatot.⁵⁴ A vizsgázók feladata, hogy mindhárom modulból egy-egy témakör feladatait megoldják. A három rész megoldására összesen 2 óra 20 perc áll a tanulók rendelkezésére, összesen 80 pontot lehet szerezni, a skót történelmi modul 25, a brit 29, a világtörténelmi modul pedig 26 pontos. A vizsgán minden pont egy itemnek⁵⁵ feleltethető meg, így részpontok nincsenek.⁵⁶

3. táblázat: Témakörök a National 5 vizsgán⁵⁷

Skót történelem (Scottish Contexts)	Brit történelem (British Contexts)	Világtörténelem (European and World Contexts)
1. A függetlenségi háborúk, 1286–1328 2. I. (Stuart) Mária skót királynő és a reformáció, 1542–1587 3. Egyesülési szerződés, 1689–1707* 4. Migráció és birodalom, 1830–1939 5. A nagy háború időszaka, 1900–1928	1. A középkori királyságok létrejötte, 1066–1406* 2. A három királyság háborúja, 1603–1651* 3. Az atlanti-óceáni rabszolgakereskedelem, 1770–1807 4. A változó Nagy-Britannia, 1760–1914 5. A modern Nagy-Britannia kialakulása, 1880–1951	1. A kereszties hadjáratok, 1071–1192* 2. Az amerikai függetlenségi háború, 1774–1783* 3. Az Amerikai Egyesült Államok, 1850-1880* 4. Hitler és a náci Németország, 1919–1939 5. Lenin és az orosz forradalom, 1894–1921 6. Mussolini és a fasiszta Olaszország, 1919–1939* 7. Amerikai polgárjogi mozgalmak, 1918–1968 8. A megbékélési politika és a háborúhoz vezetőút, 1918–1939 9. A második világháború, 1939–1945 10. A hidegháború, 1945–1989

Forrás: KERR – TEALE (2018), (2019) alapján saját szerkesztés.

Feladattipológia

A feladatlap hat típusfeladatot tartalmaz, ezek mindegyike egy rövidebb, 6–10 mondatos, korlátozott vagy kiterjesztett típusú válasz (*restricted response, extended response*) megfogalmazását követeli meg. A korlátozott, valamint a kiterjesztett esszé típusú válasz közötti különbség, hogy előbbinél a válaszadás módja szorosán strukturált, míg kiterjesztett esszé esetében az interpretációk, érvek, saját ismeretek sajátos rendszerét a diákok maguk rendezhetik rendszerbe. Ezek mindegyike ún. ügyintézői esszé (*transactional writing*)⁵⁸ megírását követeli meg, ahol a diákoktól – különböző típusfeladatokon, különböző kognitív

Tóth Judit: A skót történelemérettségi

képességek mérésén keresztül – a tényszerű információ rögzítését, a különböző álláspontok melletti/elleni érvelést (az objektivitást és a rendelkezésre álló bizonyítékokat szem előtt tartva) várják el. Jellegéből adódóan ezen feladatok fejlett szövegírási készségeket (*technical writing skills*), továbbá logikus gondolatvezetést igényelnek. Az esszéfeladatok magasabb kognitív műveletek mérését is lehetővé téve ideálisak az analízis, szintézis, értékelés mérésére, hiszen általuk lehetőség nyílik a diákok nyelvhasználatának, elemzőképességének, érvelési készségének, a források szelektálási képességének az értékelésére.⁵⁹

A hat típusfeladatból három kérdés az ismeret és megértés (*knowledge and understanding*), míg további három a forráshasználati készségek-képességek (*source handling skills*) mérésére használhatók,⁶⁰ a forrásfeldolgozó feladattípusokat a 4. táblázatban vastaggal jelöltük. A táblázat alapján látható, hogy a vizsgán összesen 14 feladatot kell teljesíteni, mely feladatok a három tartalmi modulban egy 25, egy 26 és egy 29 pontos feladatstruktúrában kapnak helyet. E három feladatstruktúrában a hat feladattípus különböző kombinációjának eredménye, és vizsgaidőszakonként e struktúrák a három tartalmi modul között véletlenszerűen rotálódnak.⁶¹ A táblázatban az ideai adatokat közöljük.

4. táblázat: A National 5 feladatlap különböző feladattípusainak megoszlása a három tartalmi modulban (2022-es vizsgaidőszak)

Feladatlap		
Skót modul	Brit modul	Világtörténelem modul
1. Ismertesse! (describe)	1. Ismertesse! (describe)	–
2. Magyarázza meg! (explain)	2. Magyarázza meg! (explain)	1. Magyarázza meg! (explain)
3. Milyen mértékben...? (to what extent?)	–	2. Milyen mértékben...? (to what extent?)
–	3. Értékelje! (evaluate the usefulness)	3. Értékelje! (evaluate the usefulness)
4. Hasonlítsa össze! (compare)	4. Hasonlítsa össze! (compare)	–
5. Helyezze kontextusba! (how fully?)	5. Helyezze kontextusba! (how fully?)	4. Helyezze kontextusba! (how fully?)
29 pont	25 pont	26 pont

Forrás: Scottish Qualifications Authority (2021b és 2022b) alapján saját szerkesztés.

Az ismeret-megértés típusú feladatok, leíró típusú kérdések a vizsgán összesen 44 pontot, míg az forráshasználati készségek-képességek mérését szolgáló feladatok összesen 36 pontot érnek, tehát nem szignifikánsan, de hangsúlyosabbak az ismeretek mérésére irányuló kérdések. A javítási-értékelési útmutató⁶² alapján sémától függetlenül a skót témakör feladatainál pontosabb, konkrétabb ismeretközlés az elvárt. A vizsgafeladatok oly módon vannak összeállítva, hogy a 14 feladatból hét inputot, azaz forrást nem szerepeltető, hét

pedig forrást tartalmazó feladat. A feladatokat oly módon állítják össze, hogy az ismeretközpontú feladatok ne legyenek megválaszolhatók a forrásközpontú feladatban szereplő forrásokból. A feladatlapban felhasznált források korábban már nyilvánosságra hozott anyagok, melyeket rendszerint átalakítanak, hogy azok nyelvi megformáltságukban és tartalmukban illeszkedjenek a National 5 vizsgaszint követelményrendszeréhez.⁶³

A korlátozott és kiterjesztett válaszadást igénylő feladatok tehát az ismereteket, az ismeretek megértését, valamint a kurzuson elsajátított készségek alkalmazását várják el. Mindezen feladattípusok alkalmasak arra, hogy a diákok bemutassanak, elmagyarázzanak egy eseményt, folyamatot, elemezzenek egy történelmi témát, a forrásokat kontextusba helyezve értelmezzék, összehasonlítsanak két forrást, valamint forráskritikai szempontok figyelembevételével a forrásértéket is meghatározzák.⁶⁴ Pontozás tekintetében ugyan kevésbé megbízhatóbbak a zárt itemű feladatokhoz képest,⁶⁵ a skót standardizált értékelési útmutató mégis kellően objektívvá teszi a tanulói válaszok értékelését.

A továbbiakban a National 5 feladatlap hat típusfeladatát tekintjük át. Az instrukciók lefordításánál az eredeti szöveg jelentéstartalmát igyekeztünk megőrizni.

Ismeretet-megértést ellenőrző feladatok:

1. *Ismertesse!* „Describe” típusú feladatok

E típusfeladatnál nem található inputként szolgáló forrás, tehát ismeretek alapján kell megválaszolni egy leíró jellegű kérdést 4 pont értékben. A feladatban releváns, tényszerű információk rögzítése az elvárt, mely történhet egyszerű (*short fact*) vagy kifejtett tények (*developed fact*) útján. Ez a kétféle információrögzítési folyamat az összes feladattípus pontozásában helyet kap. Az egyszerű tények egy, a kifejtett tények két pontot érnek, így akár négy egyszerű információt, vagy kevesebb, de kifejtett tényből következő információt rögzíthetünk.⁶⁶ E feladattípus kétszer szerepel a megoldandó feladatok között.

Példafeladat: Világtörténelem / 10. témakör: A hidegháború, 1945–1989

Ismertesse azokat az 1956-os magyarországi eseményeket [forradalom], melyek a nemzetközi válsághoz vezettek!⁶⁷

Pontot érő példamegoldások:⁶⁸

- *A magyarországi diákok, munkások és katonák fellázdak a kommunista párt ellen (kifejtett érv: Harcoltak az ÁVH ellen és ledöntötték a Sztálin-szobrot) és nyugati segítségért folyamodtak;*
- *Nagy Imre új magyar kormánya bevezette a demokráciát és a szólásszabadságot;*
- *Hruscsov válaszul orosz tankokat küldött Budapestre, hogy eltávolítsa Nagy Imrét a hatalomból.*

2. *Magyarázza meg!* „Explain” típusú feladatok

Ennél a feladattípusnál az érvelés az elvárás 6 pontért. A pontozás megegyezik az első feladatéval, valamint forrással itt sem találkozunk. Jelen feladat megköveteli, hogy a diákok releváns okokkal magyarázzák meg a feladatban szereplő történelmi

Tóth Judit: A skót történelemérettségi

élethelyzetet/eseményt.⁶⁹ A kifejtésben nem elvárás, hogy a diák súlyozza/fontossági sorrendbe állítsa ezeket az okokat, továbbá elméleti okokat is megfogalmazhat,⁷⁰ de rögzíteni szükséges, hogy az eseményeket több tényező is befolyásolja.⁷¹ A korábbi feladattípussal egyetemben az értékelés történhet egyszerű vagy kifejtett válaszadás útján, így az egyszerű és kifejtett indokok számának lehetősége a maximum pont elérésért sokszínű lehet.⁷² E feladattípus mindhárom tartalmi modulban helyet kap.

Példafeladat: Skót történelem / 1. rész: A függetlenségi háborúk, 1286–1328

Magyarázza meg, miért győztek a skótok a bannockburni csatában!⁷³

Pontot érő példamegoldások:

Szerepeltetni kell: több ok is közrejátszott a győzelmükben.

- *Robert Bruce lánzsásai magasan képzett harcosok voltak. (kifejtett érv: mozgó skiltronokat⁷⁴ alkottak, amire az angolok nem számítottak);*
- *Robert Bruce olyan terepen vívta a csatát, ami megfelelt az embereinek;*
- *míg az angolok csapdába estek egy manőverezésre alkalmatlan (túl kicsi) területen;*
- *A Coxet-hegy felől érkező további skótok az angolokat menekülésre készítették.*

3. Milyen mértékben / Milyen sikerrel / Milyen fontosságú...? „To what extent” / „How successful” / „How important”... ?) típusú feladatok

A szabályozó dokumentumok⁷⁵ elnevezése alapján ezt a feladatot tekinthetjük rövid esszének (*short essay*). Ebben a feladattípusban már megjelenik az ok-okozati összefüggések, az eseményt alakító tényezők priorizálása, de források itt sem szerepelnek. Fontos elvárás, hogy a tanulói produktumnak strukturálnak kell lennie, mivel a pontozásnál ez is szerepet játszik, a megszerezhető 9 pontból ez önmagában 4 pontot ér, így a bekezdésben a kérdés történelmi kontextusba helyezése/releváns tényezők meghatározása jelenik meg szempontként. A tárgyalásban további, okokat, tényezőket befolyásoló ismeretek bemutatására kerül sor, míg a befejezésben általános összegzés és/vagy értékítélet megfogalmazása rögzítendő. További elvárásként fogalmazódik meg, hogy a vizsgázók kitérjenek arra, hogy egyes történéseket több tényező befolyásol, és ezek együttes vizsgálata során lehet konklúzióra jutni, vagyis a fogalmazásban olyan tényezőkről is be kell számolni, melyek a forrásban nem jelennek meg. Ebből adódóan tehát rögzíteni kell, hogy csak részben tudunk választ adni a kérdésre a rendelkezésre álló információk/terjedelem alapján. A feladatot többek között azért is soroljuk az ismeret-alapú típusfeladatok közé, mert itt adatok strukturált rögzítése történik.⁷⁶ E feladattípust kétszer kell a diákoknak teljesíteni.

Példafeladat: brit történelem / 4. rész: A változó Nagy-Britannia, 1760–1914

Mennyiben tekinthető a nyomornegyedek felszámolása a 19. század javuló lakás- és életkörülményei legfőbb következményének?⁷⁷

Tóth Judit: A skót történelemérettségi

(Használja ismereteit a különböző ható tényezők kiértékeléséhez, összegzését indokolja!)

Pontot érő példamegoldások:⁷⁸

<i>nyomornegyedek felszámolását alátámasztó tényezők</i>	<i>egyéb tényezők</i>
a legrosszabb állapotú házak lebontása	jobb higiéniai körülmények
csökkent az élőködők és a betegségek száma	vízellátás javulása (pl. Glasgow)

- *Rövid bekezdés, melyben kifejti, hogy a feladatban meghatározott faktoron kívül más is szerepet játszott a kérdésben (egyéb tényezők mondatba foglalása):*
- *új bekezdés: a nyomornegyedek felszámolását alátámasztó tényezők (első oszlop);*
- *új bekezdés: egyéb tényezők (második oszlop).*

Forráselemző feladatok:

A forráshasználat szerves része a kurzus tananyagának, készségek elsajátításának. Az ehhez kapcsolódó segédletet a melléklet tartalmazza.

4. **Értékelje!** „Evaluate the usefulness” típusú feladatok

E feladattípusban a forrásérték meghatározása a cél, tehát a tanulónak mérlegelnie kell, hogy az adott forrás – mely jelen feladatnál 75-85 szó terjedelmű, és három jól elkülöníthető tartalmi egységet, de legalább egy disztraktort⁷⁹ is tartalmaz – mennyiben lehet adekvát a feladatban megfogalmazott történelmi valóság rekonstrukálásában. Ezen vizsgálathoz a forrás keletkezésének okát, idejét, a forrás szerzőjét és a forrás tartalmát kell elemezni, mindezt 5 pontért. Értékelést kell megfogalmazni a forrás azon tartalmára vonatkozóan is, mely a kérdés megválaszolásában szignifikáns, de a forrás erre nem tér ki. Mindezen szempontokat az utasítás is tartalmazza.⁸⁰ A feladattípus kétszer fordul elő, egyik esetben elsődleges (világtörténelem modul), míg másik alkalommal másodlagos forrás (brit modul) áll a tanulók rendelkezésére.⁸¹ Ennél a feladattípusnál a forrásértéket befolyásoló tényezőket (a forrás keletkezésének ideje, körülményei, forrás típusa és szerző személye) az utasítás előtt olvashatjuk.

Példafeladat: világtörténelem / 5. rész: Lenin és az orosz forradalom, 1894–1921

A forrás egy forradalmi eszméket közvetítő lapban jelent meg 1917 februárjában.

Értékelje a forrás hasznosságát [forrásértékét] az orosz nép 1917-es közhangulatának tükrében!

(Térjen ki a forrás típusára, a szerző személyére, a forrás keletkezésének idejére, annak céljára/funkciójára, forrás tartalmára, forrásból kimaradt tényezőkre!)

„Amikor több mint két évvel ezelőtt háborúba indultunk, gyors győzelmet ígértek nekünk,

Tóth Judit: A skót történelemérettségi

most mégis fagyoskodunk és éhezünk. Csizma nélkül menetelünk és fegyver nélkül harcolunk. Ki vezetett bennünket ebbe a katasztrófába? A tábornokaink? Vagy a cárunk, aki egy személyben irányítja a hadseregünket? Bízunk-e még a "Mi Kis Apánkban" és német származású feleségében? Ideje a változásnak. Családjaink szenvednek a városokban. Ennek a háborúnak nincs vége. Változás kell!"⁸²

Pontot érő példamegoldások:⁸³

A nyitó megállapításban ki kell térni arra, hogy a forrás alkalmas az 1917-es orosz közhangulat bemutatására.

A forráskritikai megállapítások:

- *a forrás azért alkalmasa témabemutatására, mert ...*
 - *elsődleges forrás abból az időből, amikor az orosz közhangulatban változások mentek végbe;*
 - *egy újságból származik, így tükrözi a korabeli attitűdöket és véleményeket;*
 - *célja, hogy meggyőzze az embereket a cselekvés szükségességéről, emiatt az ország problémáit érthetően elmagyarázza.*

A forrás tartalmára vonatkozó megállapítások:

- *a forrás szerint az oroszországi katonák szörnyű körülmények között éltek;*
- *pontos információt ad az Oroszország városaiban élő emberek problémáiról;*
- *forrásértékét csökkenti, hogy fontos információkat (például a vidéki orosz parasztság nehézségeit) nem említ meg.*

5. Hasonlítsa össze! „Compare” típusú feladatok

Ebben a feladattípusban két forrást kell összehasonlítani 4 pontért. Mindkét forrás 65–75 szó terjedelmű, melyek három fő tartalmi pontot és szintén legalább egy disztraktort jelenítenek meg. Egy pont annak megállapítása, hogy a két forrás álláspontja megegyező-e, valamint a forrásokban megjelenő álláspontot azokat szintetizálva kell megválaszolni. A javítási-értékelési útmutató többféle megoldási „útvonalra” is lehetőséget biztosít többek között az egyszerű és kifejtett válaszadás miatt. A típusfeladat kétszer szerepel a vizsgafeladatok között, mely egyszerre két olyan forrást vonultat fel, melyek álláspontjukban megegyeznek (mint a példafeladat), a másik esetben azonban két ellentétes álláspontú forrást kell a diákoknak összevetniük.⁸⁴ Az instrukció előtt mindig szerepel egy tételmondat, mely kijelöli a feladat témáját.

Példafeladat: Brit történelem /3. rész: Az atlanti rabszolga-kereskedelem, 1770–1807

Az „A” és „B” forrás az ültetvényeken dolgozó rabszolgák ellenállásáról szól.

Hasonlítsa össze az „A” és „B” forrás álláspontját az ültetvényes rabszolgák ellenállásáról. (A forrásokat egészében és/vagy részletében vesse össze!).

„A” forrás:

„Bár a rabszolgák féltek a gazdáik által kiszabott büntetéstől, mégis megtalálták a módját, hogy ellenálljanak anélkül, hogy ténylegesen fellázadtak volna. A lehető leglassabban dolgoztak, mert tudták, hogy ez árt a gazdáik nyereségének. Olyan dolgokat is tettek, amelyek lelassították [a munkafolyamatot] vagy megrongálták a gépeket és a szerszámokat. Az állatok a nyitva hagyott kapukon keresztül szöktek meg. A rabszolgák hatalmas kockázatot vállaltak azzal, hogy ellenálltak, vagy megpróbáltak elszökni. Sokukat a legbrutálisabban büntették. Büntetésként gyakran levágták a fülüket, az orrukat és az ujjukat. Mások azonban elszöktek a hegyekbe és az erdőkbe, ahol egy ideig biztonságban voltak az újbóli fogságtól”.⁸⁵

„B” forrás:

„A karibi ültetvényeken rabszolgák végezték a munkát, az ültetvénytulajdonosok minden hasznot megtartottak maguknak. A rabszolgák nehezményezték, hogy a semmiért dolgoznak, és hogy megbüntetik őket, csak azért, mert a rabszolgatartónak úgy tartotta kedve. Ezért a rabszolgák több módszert is kidolgoztak, amelyekkel megnehezíthették az ültetvényesek életét. A legegyszerűbb ellenállási forma a lassan és rosszul elvégzett munka volt, de megpróbáltak elszökni is. Az ellenállásnak ára volt. A rajtakapott rabszolgákat felakasztották, megcsonkították halálközeli állapotig korbácsolták. De az ellenállás még így is folytatódott a nyugat-indiai⁸⁶ szigeteken.”⁸⁷

Pontot érő példamegoldások:⁸⁸

- A diákoknak először meg kell határozniuk, hogy a források álláspontjukban megegyeznek-e vagy sem, majd a forrásokból származó bizonyítékokkal kell alátámasztaniuk döntésüket. Jelen esetben a nyitómondat: Az „A” és a „B” forrás azonos álláspontot képvisel az ültetvényes rabszolgák ellenállásával kapcsolatban.

„Egyszerű” összehasonlítások:	„Összetett” összehasonlítások:
megegyező álláspont: munkakörülmények	Az „A” forrás szerint a lassú és silány minőségű munkával szabotálták a gazdáikat;a „B” forrás ezt azzal támasztja alá, hogy rámutat, hogy az ellenállás legenyhébb formája a lassú/rossz munkavégzés volt.
megegyező álláspont: kemény büntetéseket alkalmaztak az ellenállás megtörésére	Az „A” forrás rámutat, hogy a rabszolgákat keményen büntették a munka szabotálásáért: megkorbácsolták őket, levágták a fülüket, orrukat és ujjukat;a „B” forrás szintén rámutat arra, hogy az ellenálló rabszolgákat nagyon keményen büntették, például akasztással, csonkítással vagy korbácsolással.

6. Helyezze kontextusba! „How fully?” típusú feladatok

Ebben a feladatban egy 80–90 szavas forrás alapján a tanulónak arról kell beszámolnia, hogy az adott forrás mennyiben írja le/magyarázza meg a feladatban megfogalmazott történelmi problémát, melyet jelen esetben is egy felvezető mondatban olvashatunk. Ennél a feladatnál is meg kell állapítani azt a tényt, hogy „egy forrás nem forrás”, vagyis, hogy a forrás alapján csak részben kaphatunk választ a feladatban megfogalmazott problémára. A forrás jelen esetben négy elkülöníthető tartalmi-értelmezési egységet, valamint legalább egy disztraktort tartalmaz. A maximum pontszámot e 6 pontos feladattípusban szintén többféleképpen meg lehet szerezni.⁸⁹

Ez a feladattípus egy kontextualizációs kérdés, mely mindhárom témakörben helyet kap. Az utasítás alapján e feladattípus kétféle követelményt támaszthat. Így a „*Mennyiben magyarázza a forrás, hogy miért... ?*” (How fully does source X explain the reasons why...”) utasítás alapján a tanulóknak értelmezni kell a forrásból származó indokokat, valamint saját ismereteik alapján további indoklást és/vagy magyarázatot kell az esszé tárgyává tenniük, e kérdéstípus egyszer fordul elő a vizsgakérdések között (brit modul). A másik, kétszer szereplő típus (skót és világtörténelem modul) a „*Mennyire írja le teljes körűen a forrás, hogy...?*” („How fully does source X describe...”) utasítást jelöli meg, melynél a diákoknak értelmezniük kell a forrásból származó tényeket saját ismereteik felhasználásával.⁹⁰ A megszerzhető 6 pontból maximum 3 pontot a forrásból választott, a tételmondathoz releváns információ ismertetésével lehet megszerezni. Az esszé további részében olyan információkat kell említeni, melyek a forrásban nem szerepelnek, és az esemény mélyebb, tágabb megértését szolgálják. Ebben a részben maximum 4 pontot lehet elérni. Végző soron az esszében (érték)ítéletet/bírálatot is meg kell fogalmazni.⁹¹ A feladatban nem elég a forrásból származó mondatok egyszerű átemelése, a megértés érdekében azokat saját szavakkal kell megmagyarázni, valamint jelen feladat esetében is szükséges egy olyan tényező feltárása, mely a forrásban nem szerepel, de a kérdés szempontjából jelentős.⁹²

Példafeladat: Világtörténelem / 10. rész: A hidegháború, 1945–1989

A forrás a Varsói Szerződés létrejöttéhez kapcsolódik.

Mennyiben ad magyarázatot arra a forrás, hogy a Szovjetunió miért hozta létre 1955-ben a Varsói Szerződést? (Használja a forrást és saját ismereteit az ítéletalkotáshoz!)

„Amikor a NATO 1949-ben megalakult, a Szovjetunió azonnal felháborodott, hogy ez egy 12 katonai hatalomból álló szervezet, melynek célja a Szovjetunió elpusztítása. Valójában a NATO létrehozása indokot szolgáltatott a Szovjetuniónak saját atombombájának tesztelésére, azt állítva, hogy az egy védelmi fegyver volt. Hat évvel a NATO megalakulása után, 1955-ben létrehozták annak szovjet irányítású megfelelőjét, a Varsói Szerződést. Európát ismét katonai szövetségek osztották meg, mindegyikük azt állította, hogy országaiknak védelemre van szükségük az agresszív ellenséggel szemben.”⁹³

Pontot érő példamegoldások:⁹⁴

Nyitómondat: *A forrás részben arra ad magyarázatot, hogy a Szovjetunió miért hozta létre a Varsói Szerződést.*

Forrásból három tényező kikövetkeztetése:

- *a Szovjetunió a NATO-t olyan szervezetnek tekintette, amelyet azért hoztak létre, hogy őt elpusztítsa;*
- *katonai szövetség volt, amely a tagországokat védte meg a támadástól.*

Meghatározó jelentőségű, a forrásban nem szereplő tényező (saját ismeret):

- *a Szovjetunió növelni akarta befolyását Kelet-Európa felett.*

Összegzés, kitekintés

„Nemcsak az számít, hogy mit tudunk a múltból, hanem az is, hogyan tudjuk azt.”⁹⁵ A történelemdidaktika szemszögéből a 21. század kontextusában ez egy alapvető jelentőségű, aktuális megállapítás. A skót történelemoktatásban a National 5 vizsga felépítésének bemutatása alapján látható, hogy a skót oktatási rendszerben ismertek a nemzetközi történelemdidaktika trendjei, a történelemtanítás céljai, funkciói, és hogy a legfontosabb trendeket igyekeznek gyakorlatba is átültetni. Többek között ezt láthatjuk a forráskritika, a történelmi gondolkodás és a történészi látásmód kialakítása igényének tükrében is.

E bemutató írásnak nem volt célja a feladatok részletes kritikai elemzése, de konklúzióként megfogalmazható, hogy mind a feladatok, mind a szabályozó dokumentumok és a javítási-értékelési útmutató követelményei alapján a skót vizsgarendszer National 5 történelem vizsgája letisztult, sematikus, ugyanakkor általánosabb, világosabb gondolatmenetet vár el a magyar történelemérettségi vizsgarendszerhez képest.

Érdemes átgondolni e vizsga azon pontjait, melyek a magyar vizsgarendszerben – az adott kulturális-társadalmi kontextust figyelembe véve – adaptálhatók lehetnek.

MELLÉKLET

Szempontrendszer a források elemzéséhez⁹⁶

Forrástípus	Megjegyzés
Tankönyv/történelmi szakkönyv	Forrásérték alapja: valószínű, hogy a benne található információ alapos kutatásokon alapul, emellett pártatlan/objektív.
Személyes levél/napló	Forrásérték alapja: valószínűleg őszinte, személyes beszámolót ad.
Jelentés	Forrásérték alapja: kutatásokon alapul.

Tóth Judit: A skót történelemérettségi

Beszéd	Forrásérték alapja: tükrözi a kor attitűdjeit, véleményeit.
Újságcikk	Forrásérték alapja: a kor hangulatát (szellemét) és véleményét kell tükröznie.
Reklám	Forrásérték alapja: informatív és könnyen értelmezhető.
Interjú	Forrásérték alapja: általában tényszerű és részletes.
Propaganda plakát	Alacsonyabb forrásérték alapja: nem pártatlan.

Forrás szerzője	Megjegyzés
Modern kori történész	Forrásérték alapja: a szerzőnek alapos ismeretei vannak az adott történeti korról.
Az eseményeket átélő személy	Forrásérték alapja: szemtanúja volt az eseményeknek.
Igazságügyi szakértő (social investigator)	Forrásérték alapja: a szerző fontos tényeket tárt fel kutatásai során.
Támogató/csodáló	Alacsonyabb forrásérték alapja: a szerző nem pártatlan.

Forrás keletkezésének ideje	Megjegyzés
Valamikor az esemény megtörténte után	Forrásérték alapja: visszatekintés előnye.
Az eseménnyel nagyjából egy időben	Forrásérték alapja: elsődleges forrás a kérdés megismerésében.
(Jóval) az esemény megtörténte után	Alacsonyabb forrásérték alapja: a szerző nem volt szemtanúja az eseményeknek.

Forrás keletkezésének oka	Megjegyzés
Tájékoztatás	Forrásérték alapja: releváns, részletes információval szolgál.
Meggyőzés	Forrásérték alapja: érthetően elmagyarázza az esemény fontosabb pontjait.
Történések rögzítése	Forrásérték alapja: releváns, részletes információval kell szolgálnia.
Meggyőzés (manipuláció)	Alacsonyabb forrásérték alapja: nem pártatlan.

IRODALOM

- BEDŐ Orsolya (2010): A lengyel történelemérettségi. *Történelemtanítás (XLV.) Új folyam I. évf. 1. sz.*
<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2010/02/Bedo1.pdf>
(Letöltés: 2022. szept. 5.)
- DRIXLER Ildikó – NÉMETH Éva (2012): A történelem tantárgy a Nemzetközi Érettségi (International Baccalaureate – IB) Programban. *Történelemtanítás (XLVIII.) Új folyam IV. évf. 3. sz.*
https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2013/12/04_03_15_Drixler_Nemeth.pdf (Letöltés: 2022. szept. 5.)
- ERDMANN, Elisabeth (2010): Történelemtanítás az Európai Unió országaiban. *Történelemtanítás (XLV.) Új folyam I. évf. 1. sz.*
<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2010/02/Muhelykonf11.pdf>
(Letöltés: 2022. szept. 5.)
- EINHORN Ágnes (2007): Az idegen nyelvi érettségi vizsga reformja. In: VÁGÓ Irén (szerk.): *Fókuszban a nyelvtanulás*. Budapest, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 73–105.
- European Union (2004): *Implementation of „Education and training 2010” Work Programme*. Working Group B „Key Competences”. Key Competences for Lifelong Learning. A European Reference Framework. (Magyarul: Oktatás és képzés 2010 munkaprogram végrehajtása. B munkacsoport: Kulcskompetenciák. Európai Unió - Európai Tanács)
<https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/nemzetkozi-kitekintes/egesz-eleten-at-tarto> (Letöltés: 2022. okt. 9.)
- FÖLDVÁRY Miklós (2010): A bajor történelemérettségi. *Történelemtanítás (XLV.) Új folyam I. évf. 2. sz.*
<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2010/05/208-Foldvary1.pdf>
(Letöltés: 2022. szept. 5.)
- GÖNCZÖL Enikő (2015): Nemzetközi jó gyakorlatot bemutató elemzés. *Úton a kiválóság felé: A mindenki számára kötelező oktatás és támogató rendszerének megújítása Skóciában a 21. század elején*. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest,
https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/fedlappal_Skocia_orszagtanulmany_GE_2014_0930.pdf (Letöltés: 2022. jún. 20.)
- GÖNCZÖL Enikő (2019): Hidak az iskola és a munka világa között Skóciában. *Új Pedagógiai Szemle*, 69. évf. 9-10. 142-162.
http://www.epa.hu/00000/00035/00195/pdf/EPA00035_upsz_2019_09-10_142-162.pdf
(Letöltés: 2022. jún. 20.)
- GULYÁS Nikolett (2018): Spanyolország oktatási rendszere és a történelemérettségi. *Történelemtanítás (LIII.) Új folyam IX. évf. 1-2. sz.*
https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2018/08/09_01_10_Gulyas.pdf (Letöltés: 2022. szept. 5.)
- HÓDI Ágnes – TÓTH Edit (2020): *Mérőfeladatok és kérdőív-tételek szerkesztése*. Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged.
- KÁKONYI Lucia (2015): Érettségi vizsgák a XXI. század elején. Nemzetközi kitekintés. In: BÁNKUTI Zsuzsa – LUKÁCS Judit (szerk.): *Tanterv, tankönyv, vizsga*. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 85-103.

Tóth Judit: A skót történelemérettségi

- https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/1505771_tanterv_tankonyv_vizsga_be_liv.pdf (Letöltés: 2022. szept. 30.)
- KÁKONYI Lucia (2014): Érettségi vizsgák a 21. század elején. *Új Pedagógiai Szemle*, 64. évf. 7-8. 104-113.
https://folyoiratok.oh.gov.hu/sites/default/files/journals/upsz_7-8_teljes_nyomdai.pdf (Letöltés: 2022. szept. 14.)
 - KOJANITZ László (2013): A történelmi gondolkodás fejlesztése. *Iskolakultúra*, 23. évf. 2. sz. 28-47.
<http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/21365/21155> (Letöltés: 2022. jún. 20.)
 - KERR, John A. – TEALE, Jerry (2019): *Essential SQA Exam Practice: National 5 History Questions and Papers*. Hodder Gibson, Glasgow.
 - KERR, John A. – TEALE, Jerry (2018): *How to Pass: National 5 History*. Second Edition. Hodder Gibson, Glasgow.
 - MCLENNAN, Neil – BAXBY, Andrew – DUNLOP, Denise – SHERRINGTON, Thom (2020): *National 5 History: For SQA 2019 and beyond: Revision and Practice*. Leckie and Leckie.
 - OECD (2019): *Learning for 2030*.
<https://www.oecd.org/education/2030-project/> (Letöltés: 2022. okt. 9.)
 - OECD (2021): *Scotland's Curriculum for Excellence: Into the Future, Implementing Education Policies*. OECD Publishing, Paris.
 - RACSKÓ Réka (2020): A kultúraváltás hatása az egyének készség- és képességrendszerére: új modellek. In: LENGYELNÉ MOLNÁR Tünde (szerk): *A kultúraváltás hatása az egyéni kompetenciákra: a digitális kompetencia modelljei*. Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó, Eger, 8-37.
http://real.mtak.hu/120266/1/8_37_Racsko.pdf (Letöltés: 2022. márc. 30.)
 - *Scottish Credit and Qualifications Framework* (2017).
<https://scqf.org.uk/media/nizmn1eu/scqf-diagram-2017-a6-web.pdf> (Letöltés: 2022. okt. 6.)
 - *Scottish Credit and Qualifications Framework: Ready Reckoner for SQA Qualifications in the SCQF* (2019).
https://www.sqa.org.uk/sqa/files_ccc/ready-reckoner-for-SQA-qualifications.pdf (Letöltés: 2022. okt. 7.)
 - Scottish Government (2019): Public bodies in Scotland: guide.
<https://www.gov.scot/publications/public-bodies-in-scotland-guide/> (Letöltés: 2022. dec. 5.)
 - Scottish Government (2022): National public bodies: directory. Executive non-departmental public bodies.
<https://www.gov.scot/publications/national-public-bodies-directory/pages/executive-non-departmental-public-bodies/> (Letöltés: 2022. dec. 5.)
 - SQA (2020a): Set, maintain and monitor standards:
<https://www.sqa.org.uk/sqa/75283.html> (Letöltés: 2022. szept. 12.)
 - **Scottish Qualifications Authority** (2017a): *A Guide to Setting Grade Boundaries*.
https://www.sqa.org.uk/sqa/files_ccc/A_Guide_to_Setting_Grade_Boundaries_v1.3.pdf (Letöltés: 2022. szept. 12.)
 - **Scottish Qualifications Authority** (2019a): *Guide to Assessment*.
https://www.sqa.org.uk/files_ccc/Guide_To_Assessment.pdf (Letöltés: 2022. ápr. 25.)

Tóth Judit: A skót történelemérettségi

- **Scottish Qualifications Authority** (2019b): *National Qualifications. 2019 History National 5 Finalised Marking Instructions.*
https://www.sqa.org.uk/pastpapers/papers/instructions/2019/mi_N5_History_mi_2019.pdf
(Letöltés: 2022. jan. 25.)
- **Scottish Qualifications Authority** (2019c): *History National 5 Course Report.*
https://www.sqa.org.uk/files_ccc/2019N5CourseReportHistory.pdf (Letöltés: 2022. jan. 28.)
- **Scottish Qualifications Authority** (2021a): *History. Guidance on modifications to the National History question paper: session 2021-2022.*
https://www.sqa.org.uk/sqa/files_ccc/question-paper-guidance-n5-history.pdf (Letöltés: 2022. jan. 25.)
- **Scottish Qualifications Authority** (2017b): *Guidance on conditions of assessment for course work.*
https://www.sqa.org.uk/files_ccc/Guidance_on_conditions_of_assessment_for_coursework.pdf (Letöltés: 2022. márc. 8.)
- **Scottish Qualifications Authority** (2022a): *Session 2022-23 modification summary: History. National 4, National 5, Higher and Advanced Higher.*
https://www.sqa.org.uk/sqa/files_ccc/modification-summary-history.pdf (Letöltés: 2022. szept. 17.)
- **Scottish Qualifications Authority** (2020): *Technical Report. National Qualifications 2020 Awarding – Methodology Report.*
https://www.sqa.org.uk/sqa/files_ccc/SQAAwardingMethodology2020Report.pdf
(Letöltés: 2022. márc. 8.)
- **SQA's Skills Framework: Skills for Learning, Skills for Life and Skills for Work.**
https://www.sqa.org.uk/files_ccc/skills_for_learning_life_and_work_framework_final.pdf
(Letöltés: 2022. jan. 21.)
- **Scottish Qualifications Authority** (2021b): *Course specification National 5 History.*
https://www.sqa.org.uk/files_ccc/HistoryCourseSpecN5.pdf (Letöltés: 2022. jan. 25.)
- **Scottish Qualifications Authority** (2019d): *National 5 exam: [Feladatlap]*
https://www.sqa.org.uk/pastpapers/papers/papers/2019/N5_History_QP_2019.pdf
(Letöltés: 2021. dec. 14.)
- **Scottish Qualifications Authority** (2022b): *National 5 exam– modified: [Feladatlap]*
https://www.sqa.org.uk/pastpapers/papers/papers/2022/N5_History_QP_2022.pdf
(Letöltés: 2022. dec. 7.)
- **Scottish Qualifications Authority** (2019e): *National Qualifications Subject Update Autumn 2019. History.*
https://www.sqa.org.uk/sqa/files_ccc/2019SubjectUpdateHistory.pdf (Letöltés: 2022. márc. 10.)
- **STOBART, Gordon** (2021): *Upper-secondary education student assessment in Scotland: A comparative perspective. OECD Education Working Papers, No. 253, OECD Publishing, Paris.*
<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/d8785ddf-en.pdf?expires=1666000550&id=id&accname=quest&checksum=E64C6A9A828B0C13C42F1BC013F0E7C5> (Letöltés: 2022. okt. 17.)
- **TURCSÁNYINÉ SZABÓ Márta** (2005): *Kollaboratóriumok – a Colabs-projekt eredményei. Új Pedagógiai Szemle. 7-8.*

<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00094/2005-07-in-Turcsanyine-Kollaboratoriumok.html>
(Letöltés: 2022. dec. 7.)

- Understanding Standards: National 5 History Assignment: *Candidate 1. Assignment*. [Tanulói megoldás] (2018):
https://www.understandingstandards.org.uk/National5_images/History/HistoryN5Assignment2018Candidate1.pdf (Letöltés: 2022. okt. 17.)
- Understanding Standards: National 5 History Assignment: *Candidate 1. Commentary*. [Értékelés] (2018):
https://www.understandingstandards.org.uk/National5_images/History/HistoryN5Assignment2018Commentary1.pdf (Letöltés: 2022. okt. 17.)
- Understanding Standards (2021a): *History – additional resources for Session 2022-23. New National 5 History Webinar Question Paper (reference library) December 2021*.
<https://www.understandingstandards.org.uk/Subjects/History/AR2020-21> (Letöltés: 2022. okt. 17.)
- Understanding Standards (2021b): *History – additional resources for Session 2022-23. New - National 5 History Webinar Question Paper December 2021 – Q&A*.
<https://www.understandingstandards.org.uk/Subjects/History/AR2020-21> (Letöltés: 2022. okt. 17.)

JEGYZETEK

- ¹ KÁKONYI Lucia (2014): Érettségi vizsgák a 21. század elején. *Új Pedagógiai Szemle*, 64. évf. 7-8. 104-113.
https://folyoiratok.oh.gov.hu/sites/default/files/journals/upsz_7-8_teljes_nyomdai.pdf (Letöltés: 2022. szept. 14.)
alapján nevezzük a National 5 vizsgaszintet érettséginek. Bár funkcióját tekintve inkább egy alapvizsgálathoz hasonlít.
- ² KÁKONYI (2014)
- ³ RACSKÓ Réka (2020): A kultúraváltás hatása az egyének készség- és képességrendszerére: új modellek. In: LENGYELNÉ MOLNÁR Tünde (szerk.): *A kultúraváltás hatása az egyéni kompetenciákra: a digitális kompetencia modelljei*. Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó, Eger, 8-37.
http://real.mtak.hu/120266/1/8_37_Racsko.pdf (Letöltés: 2022. márc. 30.)
- ⁴ European Union (2018): *Implementation of „Education and training 2010” Work Programme*. Working Group B „Key Competences”. Key Competences for Lifelong Learning. A European Reference Framework. (Magyarul: Oktatás és képzés 2010 munkaprogram végrehajtása. B munkacsoport: Kulcskompetenciák. Európai Unió - Európai Tanács)
<https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/nemzetkozi-kitekintes/egesz-eleten-at-tarto> (Letöltés: 2022. okt. 9.)
és OECD (2019): *Learning for 2030*.
<https://www.oecd.org/education/2030-project/> (Letöltés: 2022. okt. 9.)
- ⁵ KOJANITZ László (2013): A történelmi gondolkodás fejlesztése. *Iskolakultúra*, 23. évf. 2. sz. 28-47.
<http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/21365/21155> (Letöltés: 2022. jún. 20.)
- ⁶ KÁKONYI (2014) és KÁKONYI Lucia (2015): Érettségi vizsgák a XXI. század elején. Nemzetközi kitekintés. In: BÁNKUTI Zsuzsa – LUKÁCS Judit (szerk.): *Tanterv, tankönyv, vizsga*. Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 85-103.
https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/1505771_tanterv_tankonyv_vizsga_beliv.pdf (Letöltés: 2022. szept. 30.)
- ⁷ GÖNCZÖL Enikő (2015): Nemzetközi jó gyakorlatot bemutató elemzés. *Úton a kiválóság felé: A mindenki számára kötelező oktatás és támogató rendszerének megújítása Skóciában a 21. század elején*. Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest,
https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/fedlappal_Skocia_orszagtanulmany_GE_2014_0930.pdf
(Letöltés: 2022. jún. 20.) és GÖNCZÖL Enikő (2019):
Hidak az iskola és a munka világa között Skóciában. *Új Pedagógiai Szemle*, 69. évf. 9-10. 142-162.
http://www.epa.hu/00000/00035/00195/pdf/EPA00035_upsz_2019_09-10_142-162.pdf (Letöltés: 2022. jún. 20.)
- ⁸ STOBART, Gordon (2021): Upper-secondary education student assessment in Scotland: A comparative perspective. *OECD Education Working Papers*, No. 253, OECD Publishing, Paris.

- <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/d8785ddf-en.pdf?expires=1666000550&id=id&accname=quest&checksum=E64C6A9A828B0C13C42F1BC013F0E7C5>
(Letöltés: 2022. okt. 17.)
- ⁹ Fordítás forrása: GÖNCZÖL (2014)
- ¹⁰ STOBART (2021); GÖNCZÖL (2019)
- ¹¹ GÖNCZÖL (2019)
- ¹² OECD (2021): *Scotland's Curriculum for Excellence: Into the Future, Implementing Education Policies*. OECD Publishing, Paris és Scottish Qualifications Authority (2021b): *Course specification National 5 History*. https://www.sqa.org.uk/files_ccc/HistoryCourseSpecN5.pdf (Letöltés: 2022. jan. 25.)
- ¹³ Gyűjtőnév, mely képesítési szintet jelöl. Ide tartoznak többek között a National 1-5 szintű vizsgák, a Higher és Advanced Higher, a skót Baccalaureate és az ezeket szabályozó dokumentumok (pl. Skills for Work, Skills for Learning, Life and Work – A tanuláshoz, a mindennapi élethez és a munkához szükséges készségek), utóbbi keresztantantvi szinten definiálja a fejlesztendő készségeket, beleértve az írás, olvasás, számolás vagy a gondolkodási készségeket. Ezek tehát olyan általános képességeket jelölnek, melyek a Nemzeti Képesítések rendszerében fejlesztésre kerülnek. Vö. Scottish Qualifications Authority (2019a): *Guide to Assessment*. https://www.sqa.org.uk/files_ccc/Guide_To_Assessment.pdf (Letöltés: 2022. ápr. 25.); GÖNCZÖL (2015) és https://www.sqa.org.uk/files_ccc/skills_for_learning_life_and_work_framework_final.pdf. (Fordítás forrása: Kákonyi, 2014.)
- ¹⁴ Fordítás forrása: KÁKONYI (2014)
- ¹⁵ STOBART (2021); Scottish Government (2019): *Public bodies in Scotland: guide*. <https://www.gov.scot/publications/public-bodies-in-scotland-guide/> (Letöltés: 2022. 12. 05.) és Scottish Government (2022): *National public bodies: directory. Executive non-departmental public bodies*. <https://www.gov.scot/publications/national-public-bodies-directory/pages/executive-non-departmental-public-bodies/> (Letöltés: 2022. dec. 5.)
- ¹⁶ KÁKONYI (2015)
- ¹⁷ Fordítás forrása: KÁKONYI (2015)
- ¹⁸ STOBART (2021)
- ¹⁹ GÖNCZÖL (2014)
- ²⁰ Fordítás forrása: GÖNCZÖL (2014)
- ²¹ Scottish Qualifications Authority (2019a) *Guide to Assessment*. https://www.sqa.org.uk/files_ccc/Guide_To_Assessment.pdf (Letöltés: 2022. ápr. 25.); Scottish Credit and Qualifications Framework (2017). <https://scqf.org.uk/media/nizmn1eu/scqf-diagram-2017-a6-web.pdf> (Letöltés: 2022. okt. 6.); Scottish Credit and Qualifications Framework: *Ready Reckoner for SQA Qualifications in the SCQF* (2019). https://www.sqa.org.uk/sqa/files_ccc/ready-reckoner-for-SQA-qualifications.pdf (Letöltés: 2022. okt. 6.)
- ²² Fordítás forrása: GÖNCZÖL (2019)
- ²³ Fordítás forrása: GÖNCZÖL (2019)
- ²⁴ STOBART (2021); GÖNCZÖL (2019)
- ²⁵ SQA (2019a)
- ²⁶ Az értékelés ponthatárait úgy határozzák meg, hogy egy hozzáértő tanuló (*competent student*) 50% körüli (a C osztályzat határa), egy nagyon hozzáértő tanuló (*very competent student*) körülbelül 70%-ot (az A osztályzat határa) érjen el a vizsgán. Ha az előzetesen bemért és standardizált teszt a vártnál komolyabb kihívást jelent a diákoknak, akkor a ponthatárokat csökkentik, így a sikeres vizsga megszerzése független e tényezőtől. Vö. Scottish Qualifications Authority (2019c): *History National 5 Course Report*. https://www.sqa.org.uk/files_ccc/2019N5CourseReportHistory.pdf (Letöltés: 2022. jan. 28.)
- ²⁷ Az osztályzatok megoszlásáról bővebben lásd: Scottish Qualifications Authority (2020): *Technical Report. National Qualifications 2020 Awarding – Methodology Report*, 3. https://www.sqa.org.uk/files_ccc/SQAAwardingMethodology2020Report.pdf (Letöltés: 2022. márc. 8.)
- ²⁸ Scottish Qualifications Authority (2017a): *A Guide to Setting Grade Boundaries*. https://www.sqa.org.uk/sqa/files_ccc/A_Guide_to_Setting_Grade_Boundaries_v1.3.pdf (Letöltés: 2022. szept. 12.) és SQA (2020), *Set, maintain and monitor standards*: <https://www.sqa.org.uk/sqa/75283.html> (Letöltés: 2022. szept. 12.)
- ²⁹ Mivel az opcionális vizsgáknál nem az adott korcsoport teljes létszáma teszi ki a célcsoportot, ezért a vizsgára követelményként rögzített tudás eltérhet. Vö. EINHORN Ágnes (2007): *Az idegen nyelvi érettségi vizsga reformja*. In: VÁGÓ Irén (szerk.): *Fókuszban a nyelvtanulás*. Budapest, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 73–105. Ebből kifolyólag ezek feladatszerkesztési, taxonómiai szempontból lehetnek összetettebbek. Az opcionális illeszkedik a történelemtanítás általános európai gyakorlatába. Lásd bővebben: ERDMANN, Elisabeth (2010): *Történelemtanítás az Európai Unió országáiban. Történelemtanítás (XLV.) Új folyam I. évf. 1. sz.* <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2010/02/Muhelykonf11.pdf> (Letöltés: 2022. szept. 5.); BEDŐ Orsolya (2010): *A lengyel történelemérettségi. Történelemtanítás (XLV.) Új folyam I. évf. 1. sz.* <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2010/02/Bedo1.pdf> (Letöltés: 2022. szept. 5.); FÖLDEVÁRY Miklós (2010): *A bajor történelemérettségi. Történelemtanítás (XLV.) Új folyam I. évf. 2. sz.*

- <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2010/05/208-Foldvary1.pdf> (Letöltés: 2022. szept. 5.);
- DRIXLER Ildikó – NÉMETH Éva (2012): A történelem tantárgy a Nemzetközi Érettségi (International Baccalaureate – IB) Programban. *Történelemtanítás (XLVIII.) Új folyam IV. évf. 3. sz.*
- https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2013/12/04_03_15_Drixler_Nemeth.pdf (Letöltés: 2022. szept. 5.)
- és GULYÁS Nikolett (2018): Spanyolország oktatási rendszere és a történelemérettségi. *Történelemtanítás (LIII.) Új folyam IX. évf. 1-2. sz.*
- https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2018/08/09_01_10_Gulyas.pdf (Letöltés: 2022. szept. 5.).
- ³⁰ Ugyan ezen írásnak nem célja bemutatni a modern történelemdidaktikai trendeket, azt meg lehet állapítani – és ez a típusfeladatokon is tükröződik –, hogy a skót oktatáspolitikában tudatos cél a történelmi gondolkodás fejlesztésére irányuló, a modern történelemdidaktikai elveknek való megfelelés. (Lásd például: skót alaptanterv: *Curriculum for Excellence* és keresztntanterv: *Skills for Learning, Skills for Life and Skills for Work*)
- ³¹ SQA (2021b)
- ³² A keresztntantervekről bővebben lásd: <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/muveltségi-teruletek> (Letöltés: 2022. dec. 8.)
- ³³ SQA's Skills Framework
- ³⁴ Lásd bővebben: STOBART (2021) 26-27. Az egyéb mérési módok előnyben részesítése a szóbeli mérések megbízhatóságából, valamint a brit vizsgarendszer sajátosságából adódnak. Vö. SQA (2019a) és STOBART (2021).
- ³⁵ Scottish Qualifications Authority (2021a): *History. Guidance on modifications to the National History question paper: session 2021-2022.* https://www.sqa.org.uk/sqa/files_ccc/question-paper-guidance-n5-history.pdf (Letöltés: 2022. jan. 25.) és SQA (2021b)
- ³⁶ KERR–TEALE (2018)
- ³⁷ SQA (2019a) 18.
- ³⁸ A „forráslap” az alábbi linken megtekinthető: https://www.sqa.org.uk/files_ccc/National5HistoryAssignmentResourceSheetForPrinting.pdf (Letöltés: 2022. dec. 11.)
- ³⁹ KERR. – TEALE (2018); SQA (2019c)
- ⁴⁰ KERR–TEALE (2018)
- ⁴¹ Így például fontos, hogy a diákok ne egy történelmi témakört (pl. a szuezi válság) válasszanak, de arra is törekedniük kell, hogy ne legyen túl specifikus a kérdés, és ne is legyen összetett, több tagmondatból, kutatási problémát felvonultató kérdés. Vö. McLennan et al. (2020). Vagyis a vizsgálandó kérdést pontosan kell körülírni.
- ⁴² SQA (2019c); Scottish Qualifications Authority (2019e): *National Qualifications Subject Update Autumn 2019. History.* https://www.sqa.org.uk/sqa/files_ccc/2019SubjectUpdateHistory.pdf (Letöltés: 2022. márc. 10.)
- ⁴³ A teljes esszé elérhető itt: https://www.understandingstandards.org.uk/National5_images/History/HistoryN5Assignment2018Candidate1.pdf (Letöltés: 2022. márc. 10.); értékelés: https://www.understandingstandards.org.uk/National5_images/History/HistoryN5Assignment2018Commentary1.pdf (Letöltés: 2022. márc. 10.)
- ⁴⁴ Understanding Standards: National 5 History Assignment Candidate 1. Assignment [Tanulói megoldás] (2018): https://www.understandingstandards.org.uk/National5_images/History/HistoryN5Assignment2018Candidate1.pdf (Letöltés: 2022. okt. 17.)
- ⁴⁵ A kollaboratív együttműködés olyan csoportos tanulási forma, mely során a diákok a problémahelyzet(ek)en együttesen dolgoznak. Céljaikat a diákok maguk határozzák meg, melynek elérésében a tanárok segítenek (pl.: orientálnak, tanácsot adnak). A kollaboráció/kooperáció alkalmazása számos értelemben pozitív, többek között tanulócentrikus, az öntudatosság és a csoportfelelősség kialakítására és fejlesztésére is alkalmas. Vö. TURCSÁNYINÉ SZABÓ Márta (2005): Kollaboratóriumok – a Colabs-projekt eredményei. *Új Pedagógiai Szemle.* 7-8. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00094/2005-07-in-Turcsanyine-Kollaboratoriumok.html> (Letöltés: 2022. dec. 7.)
- ⁴⁶ Csoportmunka esetében az értékelő (tanár/előadó) feladata, hogy megbizonyosodjon arról, hogy minden egyes diák rendelkezik a kutatómunka során összeállított saját anyaggal. Vö. Scottish Qualifications Authority (2017b): *Guidance on conditions of assessment for course work.* https://www.sqa.org.uk/files_ccc/Guidance_on_conditions_of_assessment_for_coursework.pdf (Letöltés: 2022. márc. 8.)
- ⁴⁷ SQA (2021b)
- ⁴⁸ SQA (2021b) és SQA (2019c); McLENNAN–BAXBY–DUNLOP–SHERRINGTON (2020)
- ⁴⁹ SQA (2019a)
- ⁵⁰ Ide tartozik a tudományos esszé esetében a terjedelem túllépése (leszámítva például idézeteket), valamint a plágium is. Vö. McLENNAN–BAXBY–DUNLOP–SHERRINGTON (2020) és SQA (2017b).
- ⁵¹ SQA (2021b)
- ⁵² A vizsga tartalmának részletes bemutatását lásd: Scottish Qualifications Authority (2021b).
- ⁵³ Scottish Qualifications Authority (2021b)

- ⁵⁴ Megjegyzés: A COVID-19 világjárvány okozta hatások kompenzatórikus intézkedéseként a 2021–2022-es tanévben a brit és az egyetemes modulok negyedik témakörei választhatóan oktandó tartalomként jelennek meg. A vizsgán e negyedik témakör is választható, de bővült egy opcionális kérdéssel, mely az adott szekció 1-3. témaköréből kerül ki, ezzel csökkentve az értékelendő feladatot, és növelve annak lehetőségét, hogy a diákok minél több, a feladatlapon megoldandó 14 feladatot teljesítsék. Valamint a soron következő vizsgaidőszakban a skót, a brit és az egyetemes modulok (és a bennük olvasható kérdések is) véletlenszerűen, nem kronologikus sorrendben jelennek meg a vizsgalapon. Ez a náci Németország témakörénél azt jelenti, hogy a társadalom- és gazdaságpolitikai kérdéskör lesz egy választható „B” kérdés az előző három témából (*issue*), de ezek a feladatlapon belül nem fognak kronológiai sorrendben megjelenni, és az opcionális kérdés mindig az adott szekció utolsó kérdése lesz. Mindezen változások a 2022–2023-as tanévben is érvényben maradnak. Vö. Scottish Qualifications Authority (2021a); Scottish Qualifications Authority (2022): Session 2022-23 modification summary: History. National 4, National 5, Higher and Advanced Higher. https://www.sqa.org.uk/sqa/files_ccc/modification-summary-history.pdf (Letöltés: 2022. szept. 17.) A jelenlegi tanévtől kezdve bizonyos engedmények történetek a javítási-értékelési útmutatóban (pl. a skót vizsgarész történelmi ismeretek meghatározásánál megengedőbb, többféle konkrét ismeretet – pl. helyismeret – is elfogadnak). A 2019–2020-es, valamint a 2020–2021-es tanévekben a vizsgákat eltörölték. Eredetileg algoritmusok számították volna ki a tanulók teljesítményét korábbi osztályzataik eloszlási arányainak (*grade distribution*) arányainak figyelembevételével. Mivel a döntést nagyon negatív visszhang fogadta, mind a média, mind a tanulók oldaláról, így ezt a SQA visszavonta. Vö. STOBART (2021).
- ⁵⁵ Az item a teszt legkisebb pontozható, értékelhető egysége, mely a teszt kitöltőiből válaszingert vált ki. Feladategységnek vagy feladatelemnek is nevezik, melyeket céltól és funkciótól függően használhatunk fejlesztésre, gyakorlásra vagy mérésre. Az item alkotóelemeit képezi az utasítás, a szöveg/illusztráció, az itemtörzs, valamint a válaszadásnak megjelölt hely. Vö. HÓDI Ágnes – TÓTH Edit (2020): *Mérőfeladatok és kérdőívtételek szerkesztése*. Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged. A National 5 történelem minden feladata tartalmaz itemtörzset, de utasítást és szöveget nem.
- ⁵⁶ SQA (2021b) és Scottish Qualification Authority – National 5 exam feladatlap (2019d) https://www.sqa.org.uk/pastpapers/papers/papers/2019/N5_History_QP_2019.pdf (Letöltés: 2021. dec. 14.)
- ⁵⁷ A csillaggal jelölt témák a felkészülésben ritkábban, míg a vastaggal szedett témakörök gyakrabban kapnak helyet. Vö. KERR – TEALE (2018); KERR – TEALE (2019)
- ⁵⁸ A fogalmazás nyelvvizsgákon is előfordul. Magyar nyelven bővebben a *transactional writing* műfajáról az alábbi linken: <http://otherwisegood.blogspot.com/2017/01/ugyintezoi-level-minta-az-irasbeli.html>, valamint a Euroexam weboldalán is lehet tájékozódni.
- ⁵⁹ SQA (2019a) és HÓDI – TÓTH (2020)
- ⁶⁰ SQA (2019b)
- ⁶¹ SQA (2021b)
- ⁶² Scottish Qualifications Authority (2019b): *National Qualifications. 2019 History National 5 Finalised Marking Instructions*. https://www.sqa.org.uk/pastpapers/papers/instructions/2019/mi_N5_History_mi_2019.pdf (Letöltés: 2022. jan. 25.)
- ⁶³ SQA (2022a)
- ⁶⁴ SQA (2021b)
- ⁶⁵ HÓDI – TÓTH (2020)
- ⁶⁶ KERR-TEALE (2019); SQA (2019b)
- ⁶⁷ KERR – TEALE (2019) 81.
- ⁶⁸ KERR – TEALE (2019) 121.
- ⁶⁹ SQA (2021b)
- ⁷⁰ SQA (2019b)
- ⁷¹ KERR – TEALE (2019)
- ⁷² KERR – TEALE (2019)
- ⁷³ KERR – TEALE (2019) 31.
- ⁷⁴ Tulajdonképpen a phalanx skót megfelelője.
- ⁷⁵ Például: SQA (2022a)
- ⁷⁶ KERR – TEALE (2019), SQA (2019b és 2021b)
- ⁷⁷ KERR – TEALE (2019) 6.
- ⁷⁸ KERR – TEALE (2019) 41-42.
- ⁷⁹ A tesztben szereplő, a helyes megoldások mellett szereplő helytelen válaszlehetőségek. Megfelelő teszt szerkesztés esetén ezek stílusukban, nyelvi megszerkesztettségükben, nehézségükben a jó válaszokkal megegyeznek, ezért alkalmasak a feladat megoldása esetén a tanuló elbizonytalanítására. Vö. HÓDI – TÓTH (2020). Rendszerint zárt végű feladatokban fordulnak elő. Vö. SQA (2019a).
- ⁸⁰ SQA (2019b); Understanding Standards (2021a); SQA (2021b)
- ⁸¹ Understanding Standards (2021b); SQA (2021b)
- ⁸² KERR – TEALE (2019) 12.
- ⁸³ KERR – TEALE, (2019) 53-54.
- ⁸⁴ SQA (2019b, 2021b); Understanding Standards, (2021b)
- ⁸⁵ KERR – TEALE (2019) 17.

⁸⁶ 1754 és 1917 között Dán Nyugat-indiai szigetek néven ismert gyarmat. Ma: Amerikai Virgin-szigetek.

⁸⁷ KERR – TEALE (2019) 17.

⁸⁸ KERR – TEALE (2019) 57.

⁸⁹ SQA (2019b); SQA (2021b)

⁹⁰ Understanding Standards (2021b); SQA (2022a)

⁹¹ SQA (2019b)

⁹² KERR-TEALE (2019)

⁹³ KERR-TEALE (2019) 25.

⁹⁴ KERR-TEALE (2019) 67.

⁹⁵ National History Education Clearinghouse: <https://teachinghistory.org/> Az idézet forrás fordítása: KOJANITZ (2013) 32.

⁹⁶ KERR-TEALE (2019) alapján.